

УДК 336.711

Науковий феномен системно важливого банку

Бура В.І.аспірант кафедри банківської справи
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто причини виникнення в економіці такого наукового феномену, як системно важливий банк. Досліджено різні підходи науковців та регуляторів до тлумачення поняття «системно важливий банк». Подано його авторське розуміння. Розглянуто поняття системної важливості банку. Визначено вплив системно великого банку на фінансову систему та реальний сектор економіки.

Ключові слова: системно важливий банк, системна важливість, системний ризик, ризик зараження, моральний ризик.

Бура В.И. НАУЧНЫЙ ФЕНОМЕН СИСТЕМНО ВАЖНОГО БАНКА

В статье рассмотрены причины возникновения в экономике такого научного феномена, как системно важный банк. Исследованы различные подходы ученых и регуляторов к толкованию понятия «системно важный банк». Представлено его авторское понимание. Рассмотрено понятие системной важности банка. Определено влияние системно важного банка на финансовую систему и реальный сектор экономики.

Ключевые слова: системно важный банк, системная важность, системный риск, риск заражения, моральный риск.

Bura V.I. SCIENTIFIC PHENOMENON OF SYSTEMICALLY IMPORTANT BANK

The article examines the causes of the economy of such scientific phenomenon as systemically important bank. Different approaches of scientists and regulators interpret the concept of «systemically important banks». Present his understanding of copyright. The article examines the influence of large bank system for the financial sector and the real economy.

Keywords: systemically important bank, systemic importance, of systemic risk, risk of infection, moral hazard.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Поняття «системно важливий банк» широко використовується наднаціональними та національними регуляторними органами та зустрічається в різних нормативних документах. Сьогодні зустрічається багато визначень сутності поняття системно важливих банків, що приводить до гострої наукової дискусії. Це зумовлює необхідність та актуальність цього наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження економічної природи, ролі системно важливих банків (СВБ) у фінансовому секторі та економіці країни, а також методичних підходів до їх ідентифікації та регулювання зробили Базельський комітет з банківського нагляду, Рада з фінансової стабільності, Міжнародний валютний фонд та Європейський центральний банк [1–5]. Окремим теоретичним аспектам сутності СВБ присвячено праці іноземних (П. Прат, Д. Сінкі, Я. Анвара, Т. Адріан та М. Бруннермаєр, В. Новікова, Ф. Алексєров [6–11]) та вітчизняних науковців (І. Краснова, В. Лавренюк, М. Стегієнко, К. Парипи [12–15]). Незважаючи на велику кількість наукових

доробок цієї проблематики, й досі проблема з'ясування феномену «системно важливий банк» залишається відкритою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження різних наукових поглядів, їх систематизація та окреслення авторської позиції з огляду дуалістичної природи СВБ. Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- визначити причини виникнення СВБ;
- провести наукову дискусію щодо сутності системно важливої фінансової установи (СВФУ) та СВБ;
- обґрунтувати авторський підхід до сутнісного розуміння СВБ;
- визначити вплив СВБ на фінансову систему та реальний сектор економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема функціонування надвеликих банків вперше була порушена ще в 1984 р. у зв'язку з порятунком сьомого за величиною банку США «Континенталь Іллінойс» (Continental Illinois), який американський конгресмен С. МакКінні визначив як «занадто великий, щоб збанкрутувати» (too big to fail) [16]. На той час це питання не набуло значної

актуальності, однак зумовило появу фундаментальних праць, присвячених визначенню місця та ролі СВБ. Сам термін «системно важливий банк» (systemically important bank) був офіційно закріплений Радою з фінансової стабільності (РФС) спільно із Базельським комітетом з питань банківського нагляду (БКБН) лише після кризи 2008–2009 рр., яка яскраво продемонструвала, що банки, які є «занадто великими, щоб збанкрутувати», водночас є «занадто великими, щоб бути врятованими».

На основі аналізу різних наукових джерел було встановлено, що занадто великі банки виникли в результаті:

- посилення банківської конкуренції;
- активізації діяльності банків з метою збільшити прибутки та диверсифікувати ризики, розширити спектр послуг та вийти на нові ринки;
- міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації банківського бізнесу [13; 15; 17].

Активізація процесів злиття та поглинання дало поштовх великим банкам до розширення свого впливу на економіку та набуття ними статусу системно важливих [13].

Погляди вітчизняних і закордонних науковців та фінансових інститутів щодо сутності СВБ можна згрупувати за чотирима напрямками.

За першим підходом авторами підкреслюється значний вплив банкрутства СВБ на фінансову систему та реальний сектор економіки. Наприклад, П. Прат дає таке визначення СВФУ (основною складовою частиною якої є СВБ): банк або іншу фінансову установу можна вважати системно важливою, якщо її банкрутство або порушення її діяльності матиме значний негативний вплив на фінансову систему [6, с. 54]. Я. Анвар системно важливим визначає банк, банкрутство якого чи його проблемний стан можуть спричинити фінансову кризу при прямій дії або слугувати спусковим механізмом для поширення шоків [8, с. 1]; а МВФ – банк, діяльність якого може спровокувати ризик порушення процесу надання фінансових послуг, що призведе до погіршення функціонування частини чи всієї фінансової системи, та становить загрозу негативних наслідків для реального сектора економіки [3, с. 31]. Такий підхід можна визначити як основу для розуміння сутності СВБ. Він є найбільш універсальним і пояснює причину підвищеної уваги з боку регуляторів до діяльності цих банків, проте не є повним. Визначається лише наслідок (негативний

вплив) і поза увагою залишаються причини (чим зумовлений цей вплив).

За другим підходом робиться акцент на певних характеристиках СВБ, а саме на розмірі, складності, взаємопов'язаності тощо. Наприклад, Дж. Сінкі-молодший дає таке тлумачення СВБ: «...це великий банк, що обслуговує різні ринки та пропонує широкий спектр послуг» [7, с. 28]. Науковець робить акцент на розмірі установи та складності її діяльності. На наш погляд, цей підхід є надто спрощеним, а отже, недосконалим. Він рідко зустрічається в економічній літературі.

Найбільш поширеним серед науковців та регуляторів є третій підхід до визначення сутності СВБ (комбінований), що поєднує в собі погляди двох попередніх підходів. Так, наприклад, його використовує БКБН: СВФУ – фінансова установа, банкрутство або можливі проблеми якої привели б до значних збитків для всієї фінансової системи та для економіки в цілому через їх розмір, складність та системну взаємопов'язаність [1]; РФС: СВФУ – це фінансова установа, чиє банкрутство або некоректна діяльність, через її розмір, складність та системну взаємопов'язаність, приведе до значних проблем у функціонуванні фінансової системи та економічній діяльності взагалі [5, с. 1]. В. Новікова визначає СВБ як великі, тісно пов'язані з іншими банками, вихід яких з ринку може завдати значних збитків економіці [10, с. 33], Ф. Алексеров – як велику кредитну організацію, суттєве погіршення стану або банкрутство якої може привести до серйозних проблем у фінансовій системі, що негативно позначиться на реальному секторі економіки [11, с. 26].

На нашу думку, такий підхід є вдалим у визначенні поняття СВБ у нормативних документах, оскільки дає розуміння про підхід регулятора до ідентифікації цих банків. Однак це тлумачення не є універсальним та залежить від особливостей банківської системи країни. Перевагою цього підходу є комплексність. З одного боку, сутність СВБ розглядається щодо причин (характеристик банку), іншого – наслідків (його впливу).

За четвертим підходом увага зосереджується не лише на впливі системно важливого банку на фінансову систему та реальний сектор економіки, а й на його зв'язок з генерацією та масштабами прояву системного ризику. Так, І. Краснова та В. Лавренюк визначають, що банк може вважатися системно важливим, якщо його неплатоспроможність або неочікуване банкрутство зумовлює збільшення системного ризику, суттєві порушення у фінансо-

вій системі та/або приводить до негативних наслідків в економіці країни [12, с. 20].

На наш погляд, останній підхід є універсальним, оскільки характеризує «внесок банку» до системного ризику і, як наслідок, значний негативний вплив на фінансовий сектор та економіку в цілому. У цьому контексті доречно розглянути сутність системного ризику, єдиного визначення якого не існує. У науковій літературі підходи до визначення системного ризику суттєво відрізняються і розглядаються науковцями з трьох концептуальних підходів: макрорівня, мікрорівня та комбінованого [18, с. 20].

Представники макрорівневого підходу до тлумачення системного ризику вважають, що макроекономічні шоки викликають порушення стабільного функціонування фінансової системи та економіки в цілому. Мікрорівневий підхід базується на взаємозв'язках між учасниками та елементами однієї системи, які називають «ефектом доміно (зараження)». Наприклад, Банк міжнародних розрахунків розглядає системний ризик як «ризик того, що неспроможність одного учасника системи виконувати свої зобов'язання зумовить виникнення подібної ситуації в іншого учасника шляхом поширення ланцюгової реакції, що приведе до більш значних фінансових труднощів» [19]. Комбінований підхід до визначення системного ризику враховує як горизонтальні, так і вертикальні взаємозв'язки між учасниками фінансово-грошових відносин. Тобто джерелом виникнення системного ризику у фінансовій системі може бути як окремий інституційний елемент (наприклад, банк), так і ринок у цілому (подія макроекономічного характеру, макроекономічний шок) [18, с. 20].

Першоджерелом появи системного ризику, на нашу думку, необхідно вважати макроекономічні дисбаланси, які доречно розглядати в двох векторному вимірі:

1) дисбаланс між розвитком фінансової сфери та реальним сектором економіки на світовому рівні;

2) дисбаланс у розвитку матеріального виробництва та споживання окремих країн.

Зважаючи на це, системний ризик доречно розглядати як ризик порушення процесу надання фінансових послуг, що зумовлює порушення всієї фінансової системи або її частини, а також несе в собі загрозу негативних наслідків для реального сектора економіки [20] або як ризик зовнішніх чинників (якщо вони залишаються поза увагою), які можуть поставити під загрозу фінансову стабільність.

Потенційно кожен банк є важливим для фінансової системи, оскільки банкрутство навіть невеликого за розмірами банку негативно впливає на фінансовий сектор та економіку. Мова йде про зростання панічних настроїв серед клієнтів, втрату ними коштів, перекладання боргів банку на плечі держави тощо. З огляду на це, банківська сфера є однією з найбільш жорстко регульованих та висуває низку вимог до діяльності банків. Однак виникнення такого феномену, як СББ, свідчить про вагомий вплив їх діяльності на стабільність інших банків, фінансової системи та економіки, насамперед зумовлено економічними та соціальними передумовами, які масштабно проявились під час останньої світової фінансової кризи.

Соціальний аспект пов'язаний з реалізацією морального ризику. Недобросовісна поведінка (взяття необґрунтовано високого рівня ризиків банками) в результаті привела до державного їх фінансування за кошти платників податків. Таким чином СББ отримували значну неконкурентну перевагу порівняно з іншими банками. За результатами банкрутств «Merrill Lynch» і «Lehman Brothers Holdings» та дестабілізаційних процесів на фінансовому ринку, найбільші фінансові корпорації стали об'єктом багатомільярдних вливань з боку держави та зростання державного боргу країни. Вартість антикризових заходів, вжитих урядами більшості країн для подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, на початок 2009 р. становила 9,2 трлн дол. США, що приблизно 15,2% світового ВВП, з яких 15% було спрямовано на підтримку фінансового сектора країни [21].

Економічні передумови пов'язані з ризиком зараження (або «ефектом доміно»). Будь-які проблеми, пов'язані з діяльністю СББ, здатні спровокувати ланцюгову реакцію розповсюдження ризиків і підірвати стабільність інших банків та банківської системи в цілому. Майже кожна країна зіштовхнулася з проблемою подолання наслідків фінансових труднощів системно важливих банків – Commerzbank AG (Німеччина), Royal Bank of Scotland, Lloyds Banking Group (Великобританія), Citigroup (США), UBS (Швейцарія) та інших [21].

Фінансове «зараження» може відбуватися не лише на національному, а й на міжнародному рівні за допомогою руху транскордонних потоків капіталу: в умовах глобалізації фінансових ринків зміна умов інвестування в одній країні спонукає інвесторів балансувати свої портфелі з метою мінімізації можливих

збитків або підвищення прибутковості шляхом перерозподілу вкладень капіталу між різними країнами.

З огляду на вищезазначене, Базельським комітетом з банківського нагляду було визначено два рівні системної важливості банків: глобальний та національний. Глобальні системно важливі банки (ГСВБ, G-SIBs) – це інститути такого розміру, ринкової значущості та глобальної взаємопов'язаності, що криза їх платоспроможності чи їх банкрутство може привести до суттєвих порушень глобальної фінансової системи та негативних економічних наслідків у багатьох країн [1]. Зауважимо, що всі ГСВБ є частиною банківських/фінансових груп або банківських холдингових компаній. Така ситуація схожа частково і для НСВБ (в Україні, наприклад, банківська група ПАТ «КБ «ПриватБанк»). Національні системно важливі банки (НСВБ, D-SIBs) – банк, чиє банкрутство або можливі проблеми, можуть спровокувати серйозний негативний вплив на фінансову систему та реальний сектор економіки в країні, де банк здійснює свою діяльність [2].

На практиці регуляторами системне значення розглядається з точки зору впливу, що може привести до дефолту установи, на фінансову систему (світову чи національну), та визначається як «втрати через дефолт» (loss-given-default – LGD) [1]; а науковцями – через внесок банку в системний ризик, тобто з точки зору поширення наслідків реалізації системного ризику та визначається як взаємодія між LGD та ймовірністю дефолту (PD) [22].

Найпростіші методи визначення системної важливості банку припускають її еквівалентність частці його на фінансовому ринку. Однак результати досліджень (The systemic importance of financial institutions [23]), проведених Банком міжнародних розрахунків (БМР), дають змогу наголосити на існуванні нелінійної залежності між розміром банку та його внеском у рівень системного ризику. Тобто величина внеску до системного ризику зростає швидше, ніж розмір банку [24, с. 27].

БКБН вважає, що системна значущість має бути визначена з точки зору впливу на фінансову систему й економіку в цілому, що виникає внаслідок дефолту банку. Однак, на нашу думку, недостатньо системну значущість банку розглядати лише з точки зору потенційних втрат, що може зазнати фінансовий сектор країни та економіка в цілому, також потрібно враховувати взаємозалежність між потенційними втратами та ймовірністю дефолту банку, тобто з огляду на його внесок до сис-

темного ризику. Тобто системна важливість може залежати також від того, на скільки банк схильний до ризикових проектів. Кожен банк має унікальний профіль ризиків, що робить неможливим підхід, за якого вимоги до його діяльності залежать тільки від розміру.

До того ж існує думка, що невеликі банки теж можуть бути системно важливими. Т. Адріан та М. Бруннерметр зазначають, що малі банки також можуть бути системно важливими, якщо вони є значною частиною «натовпу» («systemic as part of a herd») [9, с. 1]. Тому було введено ще один термін «занадто багато, щоб збанкрутувати» («too many to fail»), якщо велика кількість малих банків мають однакові моделі бізнесу і в результаті цього схильні до загальних факторів ризику, то коливання цих факторів ризику можуть привести до збою всієї фінансової системи.

Врахування ймовірності дефолту банку під час визначення їх системної важливості спрямоване на досягнення максимального задоволення інтересів споживачів банківських послуг, тобто уникнення випадків нецільового використання державними органами коштів платників податків.

Отже, системна важливість банку – це специфічна характеристика, що свідчить про потенційно вагомий вплив його діяльності на стан і розвиток не лише фінансової системи, а й економіки країни в цілому. Системна важливість може бути оцінена двома шляхами: на основі визначення потенційного негативного впливу або розрахунком внеску до системного ризику внаслідок дефолту банку.

Оцінка системної важливості банків дає змогу ранжувати банки залежно від їх потенційного впливу на фінансову систему та економіку країни на декілька груп (наприклад, БКБН виділяє п'ять кошків ГСВБ з урахуванням системної важливості кожного банку) та підвищувати норми регулювання та інтенсивність нагляду у зв'язку зі збільшенням системної важливості.

Отже, науковцями в основу поняття СВБ покладено його можливість підвищувати системний ризик та негативно впливати на фінансовий сектор та економіку в цілому внаслідок банкрутства або проблемної діяльності. До основних характеристик СВБ необхідно віднести:

1. Занадто великий, щоб збанкрутувати. Розпад СВБ негативно б вплинув на інші фінансові установи або навіть на всю фінансову систему й реальний сектор економіки. Фінансова криза є хорошим прикладом:

Федеральна резервна система й уряд США врятували Citibank та інших СББ шляхом своєчасного надання коштів.

2. Занадто взаємопов'язаний, щоб збанкрутувати. СББ у торгівлі на фінансових ринках є дуже активними та утворюють тісні відносини з іншими банками через кредитування бізнесу, що дає їм можливість легко поширювати системний ризик на інші банки або фінансові установи.

3. Занадто важливий, щоб збанкрутувати. Таке твердження зумовлене двома аспектами: по-перше, існуванням зв'язку між СББ і державою, що проявляється в наявності морального ризику; по-друге, СББ використовує своє монопольне становище з метою впливу на ринок, що дає йому змогу, зокрема, підвищувати ціни на кредитні та знижувати на депозитні послуги, що ставить інші банки в невігідні конкурентні умови.

На нашу думку, системно важливим банком є банк, який, володіючи комплексом характеристик, має потенційну можливість підвищувати системний ризик, тим самим суттєво впливати на стабільність фінансової системи та реальний сектор економіки.

СББ коректно розглядати з двох позицій: мікро- та макропруденційного нагляду. З точки зору мікропруденційного нагляду, СББ – це банк, банкрутство якого приведе до величезних втрат для прямих кредиторів і акціонерів банку; з точки зору макропруденційного нагляду, СББ – банк з високим рівнем внеску до системного ризику, дефолт якого приведе до краху інших фінансових інститутів, величезних втрат та поставить під загрозу фінансову систему, негативно вплине на реальний сектор економіки.

Однією з проблем під час визначення СББ є те, що дізнатися про можливість руйнівних наслідків у зв'язку з його банкрутством, можливо лише за умови, що це вже сталося. Після того, як банк був врятований державою, немає жодного способу дізнатися про обсяг впливу внаслідок його банкрутства на фінансовий сектор та економіку. У результаті органи регулювання можуть прийняти рішення щодо зайвої обережності й врятувати банк, який вони вважають джерелом «зараження», оскільки в короткостроковій перспективі втрати на фінансових ринках можуть бути високими в результаті його банкрутства. З огляду на це число банків, які політично СББ, особливо в періоди ринкового стресу, може бути більшим, ніж ті, які економічно є СББ (тобто генерують системний ризик) [22].

До липня 2014 р. у вітчизняному законодавстві існувало два поняття, що характеризували сутність великих банків: «системоутворювальний банк» і «системний банк». Так, відповідно до Закону України «Про банки й банківську діяльність» системоутворювальний банк трактувався як банк, зобов'язання якого становлять не менше 10% загальних зобов'язань банківської системи [25]. Водночас з набуттям чинності у липні 2014 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи» від 4 липня 2014 р. № 1586-VII термін «системоутворювальний банк» було замінено на «системно важливий банк», під яким нині розуміється банк, що відповідає критеріям, встановленим НБУ, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи України [26].

Проте разом із поняттям «СББ» у законодавстві продовжує існувати такий термін, як «системний банк», що є аналогом першого. Системний банк – це банк (або інша установа), неможливість функціонування якого (якої) суттєво впливає на функціонування банківської системи України в цілому внаслідок великого обсягу його (її) операцій, розгалуженої мережі філій тощо [27].

На законодавчому рівні необхідно розмежувати ці два поняття та конкретизувати визначення системно важливого банку. Поняття «системний банк» необхідно замінити поняттям «системно важлива фінансова установа», оскільки у визначенні наголошується про банк та інші установи. Системно важлива фінансова установа – це фінансова установа, неможливість функціонування якої суттєво впливає на функціонування фінансової системи та економіки України в цілому внаслідок великого обсягу її операцій, розгалуженої мережі філій та інших факторів. А визначення системно важливого банку подати так: системно важливий банк – це банк, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи та економіки України в цілому і відповідає встановленим НБУ критеріям розміру та фінансових взаємозв'язків.

Висновки з цього дослідження. Погляди вітчизняних та закордонних науковців та фінансових інститутів щодо сутності СББ було згруповано за чотирма напрямками: за першим підходом підкреслюється значний вплив банкрутства СББ на фінансову систему та реальний сектор економіки; за другим – робиться акцент

на певних характеристиках СВБ, а саме на розмірі, складності, взаємопов'язаності тощо; третій поєднує в собі погляди двох попередніх підходів; четвертий зосереджує увагу не лише на впливі системно важливого банку на фінансову систему та реальний сектор економіки, а й на його зв'язок із генерацією та масштабами прояву системного ризику. Дотримуючись останнього підходу, нами СВБ розуміється як банк, який

має комплекс характеристик, може підвищувати системний ризик, тим самим суттєво впливати на стабільність фінансової системи та реального сектора економіки.

Системно важливі банки мають низку специфічних ознак, які формують їх системну важливість, яка може бути визначена на основі розрахунку потенційних втрат внаслідок дефолту банку та внеску його в системний ризик.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Global systemically important banks: updated assessment methodology and the higher loss absorbency requirement // Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. – 2013. – July. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bis.org/publ/bcbs255.pdf>.
2. A framework for dealing with domestic systemically important banks // Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bis.org/publ/bcbs233.pdf>.
3. Guidance to assess the systemic importance of financial institutions, markets and instruments: initial considerations – background paper. Report to the G–20 Finance Ministers and Central Bank Governors // IMF, BIS, FSB. – 2009. – October. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imf.org/external/np/g20/pdf/100109a.pdf>.
4. Directive 2013/36/EU of on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:EN:PDF>.
5. Understanding Financial Linkages: A Common Data Template for Global Systemically Important Banks // Financial Stability Board (FSB). – 2011 (6 October). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://financialstabilityboard.org/publications/r_111006.pdf.
6. Praet P. Macro-prudential and financial stability statistics to improve financial analysis of exposures and risk transfers / P. Praet // Fifth ECB Conference on Statistics on «Central Bank statistics: What did the financial crisis change». – 2010. – October. – P. 52–62.
7. Синки Дж.-мл. Управление финансами в коммерческом банке / Дж. Синки-мл. – М.: Catallaxy, 1994. – 820 с.
8. Anwar Y. Managing Systemically Important Financial Institutions (SIFIs) / Y. Anwar // The second meeting of the Financial Stability Board (FSB) Regional Consultative Group for Asia. – Kuala Lumpur, 2012. – 14 May.
9. Adrian T. CoVaR / T. Adrian, M. Brunnermeier // Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. – 2010. – 348 p.
10. Новикова В. Функционирование и регулирование системно значимых банков в Республике Беларусь / В. Новикова // Банковский вестник. – 2013. – № 8. – С. 33–38.
11. Алескеров Ф. Анализ предложений по регулированию глобальных системно значимых банков / Ф. Алескеров, Г. Пеникас, И. Андриевская, Д. Григорьев и др. // Банковское дело. – 2011. – № 11. – С. 26–29.
12. Краснова І. Сутність та критерії ідентифікації системно важливих банків / І. Краснова, В. Лавренюк // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 5. – С. 18–24.
13. Лавренюк В. Онтологія природи та сутність системно важливих банків / В. Лавренюк // Бізнес Інформ. – 2014. – № 5. – С. 363–369.
14. Стегнієнко М. Систематизація існуючих поглядів на поняття «системно важливі банки» / М. Стегнієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/165.pdf>.
15. Парипа К. Сутність системно важливих банків та їх значення для забезпечення стійкості фінансового сектору країни / К. Парипа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sneconmanag.crimea.edu/arhiv/2012/uch_25_1econ/016_pary.pdf.
16. Dash E. If It's Too Big to Fail, Is It Too Big to Exist? / E. Dash [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nytimes.com/2009/06/21/weekinreview/21dash.html?_r=0.
17. Кузнєцова Л. Вплив фінансової глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграції на розвиток банківської системи України / Л. Кузнєцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Menegment_2007_606/48.pdf.
18. Сисоєва Л. Передумови розвитку наглядних підходів до регулювання системних ризиків у фінансовій сфері / Л. Сисоєва, А. Буряк // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 1–2 (2). – С. 20–23.

19. 64-th Annual Report // Bank for International Settlements. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bis.org>.
20. Показники фінансової стійкості. Керівництво зі складання // Міжнародний валютний фонд. – 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf>.
21. Самсонов М. Передумови та науково-методичні підходи до виокремлення системно важливих банків / М. Самсонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/index.php?cmd=view_article&article_id=248&issue_id=16&lang=ua&.
22. Masciantonio S. Identifying and tracking global, EU and Eurozone systemically important banks with public data / S. Masciantonio [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2013-0204/QEF_204.pdf.
23. Tarashev N. The systemic importance of financial institutions / N. Tarashev, C. Borio, K. Tsatsaronis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0909h.pdf.
24. Власенко М. Системний ризик банківського сектора: підходи к анализу и оценке / М. Власенко // Банковский вестник. – 2011. – № 12. – С. 25–30.
25. Системоутворювальний банк // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України: глосарій банківської термінології. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123655.
26. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
27. Про затвердження Положення про забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем Національного банку України та банків України: Постанова Правління Національного банку України від 17 червня 2004 р. № 265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0857-04>.